

Oponentský posudek na doktorskou disertaci MgA. Dominiky Weissové

Židovské náboženské motivy v tvorbě pro violoncello

Ve své disertační práci *Židovské náboženské motivy v tvorbě pro violoncello* se MgA. Dominika Weissová zaměřuje na reflexi a uchopení specifických zvláštností hudebně kompoziční a interpretační tvorby, inspirované živým hudebním projevem židovské náboženské kultury, a jako violoncellistka se soustřeďuje zejména na specifickou roli violoncella v tomto okruhu problematiky. Základní linie zadání je tedy formulována již samotným názvem disertace. Na tomto místě je nutno konstatovat, že již samotná volba a formulace tématu je projevem autorčina hlubokého osobního zaujetí zvolenou problematikou a invence přístupu k její teoretické reflexi. V tom nepochybně silnou roli též hrály (a hrají) autorčiny vazby rodinné i společenské, a samozřejmě – bohatá osobní zkušenost z takto obsahově orientované interpretační praxe v oboru hry na violoncello. Jak je však již zpočátku zřejmé, takto lakonicky formulovaný úkol není zdaleka jednoduché komplexně splnit, jak by se na první pohled mohlo zdát. Již v úvodu konstatuje autorka, že téma má mnoho aspektů, z nichž na ně lze nahlížet. Již sám pojem „židovská hudba“ je velmi mnohoznačný a svým obsahem bohatý – vlivem různorodých prostředí, v nichž Židé v různých dobách žili a žijí. Hlavní z uvedených aspektů představuje fakt, že jde o hudbu, inspirovanou židovskou synagogální liturgií, tedy o hudební projev, založený na vztahu hudby a slova, uplatněný v liturgické, tedy obřadní funkci. Vzhledem ke specifickému postavení židovské komunity a jejím podílu na životě společnosti v konkrétních situacích časových, historických, místních, teologických, sociálních, i (pokud jde např. o konkrétní kontext slohový v dané epoše a oblasti) obecně kulturních, národních, se nabízí řada rozmanitých způsobů analytického uchopení tématu, a je zřejmé, že není možné v rozsahu jedné práce beze zbytku aplikovat všechny. Jak autorka v úvodu praví, po zvážení těchto skutečností se rozhodla strukturovat práci podle jednotlivých liturgických textů, nikoli podle skladatelů. Z této vstupní úvahy pak tedy rezultuje základní osnova a obsah práce.

K vlastní struktuře práce: práce o celkovém rozsahu 166 stran, z toho 90 stran základního textu včetně notových příkladů, a 76 stran příloh, je členěna v úvod (2

strany), kapitoly - 2. (*Úvod do synagogální hudby* – 3 str.), 3. (*Violoncello v roli chazana* – 59 stran - s dalším bohatým vnitřním členěním), 4. (*Další skladby s náboženskými motivy* – 14 stran), 5. (*Zásady užívání výrazových a zvukomalebných prostředků při hře na violoncello zaměřených na interpretaci židovské hudby* - 10 stran), 6. (Závěr – 2 str.). Práce je doplněna přílohou, obsahující výběr z autorčiny koncertní činnosti, zaměřené na hudbu oblasti, která je předmětem posuzované disertace, a přehled bibliografie.

K práci je přiložen též CD s nahrávkami violoncellových skladeb Ernesta Blocha, Maxe Brucha, Josefa Altmana a Zvi Avni, a řadou portrétů významných židovských osobností různých národností a dob, proslavivších se v oboru hudební kompozice, interpretace, i jiných oborů uměleckých nebo vědeckých. CD obsahuje též fotokopie partitur, řady rukopisných notových materiálů a dopisů.

Těžiště práce spočívá v obsahu nejzávažnější a rozsahem nejbohatší 3. kapitole *Violoncello v roli chazana*. Autorka se zde zaměřuje na analytické uchopení a komentář hudebních příkladů, zvolených – jak bylo zmíněno výše – podle je inspirujících liturgických textů. Jednotlivé podkapitoly mají názvy jednotlivých modliteb a dalších textů židovské bohoslužby: Kol Nidrei, Ki hine ka-chomer be-jad ha-jocer, Kadiš, Jizkor, Viduj, Kina, Eicha, Hamavdil, Kohelet, Haftara, Adon Olam, Tehilim, Eli Zion, Barechu, Bracha, Halel. Předmětem podrobné analýzy a komentáře se tak stávají skladby řady skladatelů různých generací i národností, např. Max Bruch, M. Ravel, David Diamond, Mark Kopytman a dalších, včetně mladší generace skladatelů izraelských, např. izraelská skladatelka a zpěvačka Ayala Asherov (nar. 1968). V této kapitole zaměřuje autorka detailní pozornost právě na ty složky a stránky hudebního projevu, které se vážou ke kompozičním a interpretačním specifikům židovskou liturgií inspirovaného projevu. Zvláštní pozornost zde pak je věnována violoncellu a jeho charakteru při interpretaci hudby uvedeného okruhu. Zde je nutno zmínit, že nelze analýzu (zejména pak analýzu zvoleného typu) soustředit, jak bylo řečeno výše, pouze na jednu vyčleněnou složku, např. melodickou, souzvukovou, témbrovou, stylizační, technickou, agogickou: hudební projev, má-li být plně pochopen a prožit, je nutno cítit holisticky, celostně. Tuto skutečnost posuzovaný text plně respektuje. Autorka, vybavená bohatou interpretační zkušeností v daném oboru, vybírá při analýzách a komentářích jednotlivých zvolených příkladů vždy takový pohled, který je pro daný příklad a jeho vyznění charakteristický, určující. Tak např. při komentáři výše zmíněné skladatelky Ayaly Asherov a její skladby *Yizkor pro violoncello solo* z let 2001-2009, reflektující události 11. září 2001, citujíc komentář skladatelky, upozorňuje autorka na roli violoncella jeho charakteristikou

jako „lidského hlasu, který pláče, který už není slyšet“. V případě komentáře skladby *Kol Nidrei* Maxe Brucha věnuje autorka pozornost historii melodie, která se stala základem této Bruchovy skladby, a její úloze v židovském liturgickém obřadu. Při analýze melodiky tematického materiálu hebrejské rapsodie pro violoncello a orchestr Ernesta Blocha *Schelomo* se pak soustřeďuje na melodiku, intonační zvláštnosti, zvukomalebné prostředky a rytmiku, odvozené z hebrejského jazyka, a tomu odpovídající technická řešení při hře na violoncello. V jiných příkladech věnuje pozornost souvislosti artikulace hudebního toku s deklamací liturgického textu, anebo formulaci melodických ozdob vyplývající ze specifik daného kontextu. Atd... Třetí kapitola pak ještě rozšiřuje a doplňuje kapitola čtvrtá – *Další skladby s náboženskými motivy*, přinášející příklady z díla Ernesta Blocha. Veškeré poznatky a zkušenosti z uvedených analýz jsou shrnuty, zobecněny a zhodnoceny v 5. a závěrečném 6. oddílu. Zde budiž řečeno, že shrnující závěr, završující celou práci, představuje cenné podněty jak pro další teoretický výzkum dané problematiky, tak pro živou hudební uměleckou tvorbu interpretační i kompoziční.

Závěrečné hodnocení

Doktorská disertace MgA. Dominiky Weissové *Židovské náboženské motivy v tvorbě pro violoncello* po stránce obsahové i formální plně splňuje požadavky na doktorskou disertaci. Cíle práce jsou v úvodu výstižně a srozumitelně formulovány, díky uplatněné pracovní metodě pak náležitě naplněny. Ve své práci vychází autorka z hluboké znalosti literatury, mapující danou problematiku, a z vlastních bohatých zkušeností z praktické interpretace hudby daného okruhu. Práce s daty a informacemi, i odkazy na prameny a literaturu odpovídají standardním požadavkům. Jazyk je srozumitelný a výstižný, náležitě využívající hudebně teoretické odborné terminologie. Celková struktura práce, její rozvrh a členění v kapitoly a odstavce, odpovídá specifikům a požadavkům zvoleného tématu.

Ze všech výše uvedených důvodů doktorskou disertační práci MgA. Dominiky Weissové *Židovské náboženské motivy v tvorbě pro violoncello* doporučuji k obhajobě.

3 náměty pro příp. rozpravu:

1. Mistři Druhé vídeňské školy A. Schoenberg, A. Berg a A. Webern, kteří se

velmi výrazně podíleli na rozvoji novodobé evropské hudby svým přínosem zejména v oboru dvanáctitónové kompoziční metody, se po celý život hlásili ke svému židovskému původu. Je podle Vašeho názoru také jejich tvorba (nebo její část) inspirována nebo ovlivněna židovskou liturgickou hudební řečí?

2. Jak je zřejmé, hudba, inspirovaná židovským liturgickým zpěvem se vyznačuje četnými specifickými zvláštnostmi v intonaci, stylistice, melodických ozdobách, artikulaci, uplatněním specifických technických prostředků nástrojové hry. Nevytvořili skladatelé, kteří se na tuto oblast zaměřují, též některé specifické způsoby notového zápisu?

3 V současné době jsme ve světě i u nás doma svědky vzniku celé řady konzervatoří, specializujících se na hudbu oblastí mimo tradiční klasický základ, viz např. oblast hudby nonartificiální, jazzové, muzikálové, církevní... Existují takto specializovaná hudební učiliště zaměřená na výuku židovské liturgické hudby?

V Praze dne 14. 7.2021

Prof. MgA. Vladimír Tichý, CSc.